

Himálajské Člověče, nezlob se

KDYŽ SE VRACÍM ZE ŠKOLY, ČEKÁ NA MĚ HRNEK ČERNÉHO ČAJE S CUKREM
A MLÉKEM. BABIČKA S DĚTMI SEDÍ NAPROTI A SLEDUJE, JAK MI CHUTNÁ.
CHUTNÁ. SUŠENKY K ČAJI I PŘEKVAPENÍ NAVRCH – SLANÝ ČAJ S MOUKOU.

TEXT A FOTO: KRYŠTOF KRÍŽ

Úrodné údolí kolem
řeky v Mulbekhu.
Silnice, která prochází vsí,
je starodávná dopravní
tepna spojující zbytek
Indie s Kašmírem a před
uzavřením čínských
hranic i s Tibetem.

S laný čaj je v Ladákh, himálajském kraji přezdívaném Malý Tibet, důležitým zdrojem živin. Ke každému šálku čaje patří mouka. Dohromady vznikne jakási tekutá buchta, která umožní přežít do večera. Ráno se vstává s východem slunce, v sedm je snídane, čaj, placky, vařená zelenina. A k večeru se rodina dostane až kolem jedenácté večer. Do té doby dospělí pracují na poli, starají se o zvířata.

Do vesnice Mulbekh v severoindickém Ladákhu jsem přijel jako učitel dobrovolník. Pomalu upíjím, babička s úsměvem velí: „Piju, pij!“ Málem mi hruška mouky zaskočí v krku. „Piju, pij!“ opakuje laskavě babička, které říkají Api, a přihazuje mi do hrnku mouku a dolévá čaj. To je ladacký čaj. Ču je voda, ri hory a lidé admi. Sedíme na koberečích. Norboo se ptá: „Znáš hru Člověče, nezlob se?“

Vzdělávání je duše společnosti

Norboo je desetiletý školák ze Spring Dales Public School. Hlavním náboženstvím je tady buddhismus, duchovním vůdcem dalajlama. Ale nedaleko odsud – v té samé vesnici – je zastoupen také islám.

Stanzim, čtrnáctiletá Norboova sestra, chodí do státní školy ve vedlejší vesnici Wakha, denně jde hodinu a půl pěšky tam a pak zase zpět. Norboo má školu „za domem“, stačí mu vyběhnout stezku mezi políčky. Na soukromé Public School je napsáno „Education is the Soul of Society“ (Vzdělávání je duše společnosti), na státní Governmental School můžeme číst „Learn to serve!“ (Nauč se sloužit!).

Na Spring Dales Public School se platí školné, finančně a duchovně ji podporuje dalajlama. A také české hnutí Brontosauři. Právě společně s Brontosauři jsem se do Mulbekhu vypravil s dalšími dobrovolníky. Někteří z nás učí či pomáhají při stavbě nové budovy, bydlíme v rodinách žáků. Dopoledne začínáme výuku my, místní učitelé vyučují odpoledne. Pak hrajeme se žáky fotbal, volejbal, povídáme si. Hřiště je na plošině u školy, branky jsou z cihel. Když je míč v autu, letí hluboko do údolí.

Ladacká realita

Norboo bere papír, kreslí dráhu, vyznačuje domečky, maluje figurky, v mžiku vytvoří „kostku“ s číslicemi a už hrajeme Člověče, nezlob se. V prostorném pokoji s výhledem na silnici a štítů hor svítí bílým syrovým světlem šetřící žárovka. Uprostřed hry najednou zhasne, jen oheň plápolá v kamnech. Když vypadne proud, přeruší se i přísun zpráv, Bollywoodských filmů, seriálů a reklam s hrdiny spečhajícími v nablýskaných Ferrari za svými sexy přítelkyněmi, toto televizní pásmo bliká z obrazovky ve vedlejší místnosti prakticky nepetržitě. Před domem stojí pod plachtou auto Tata Nano, satelitní televize je Tata Sky, Stanzim mluví se svým otcem přes Tata Mobile, za okny právě projíždí Tata cisterna s benzinem, v kiosku prodávají v plastové lahvi Tata vodu.

„Můj táta je v armádě v Čandigáru, každou zimu se za ním jedeme podívat, teď v květnu byl tady,“ povídá mi Norboo. Většina dospělých pracuje ve státní správě, v armádě nebo na poli. Otec je zpravidla pryč od rodiny, žena se tu sama stará o domácnost.

Třetřáci kreslí pozdravy svým vrstevníkům v České republice.

Kuchyně v buddhistickém klášteře v Mulbekhu.

Ranní nástup u školy, společná modlitba a zpěv We Shall Overcome.

Norboova maminka, Norboo a jeho sestra Stanzim před vchodem do svého domu

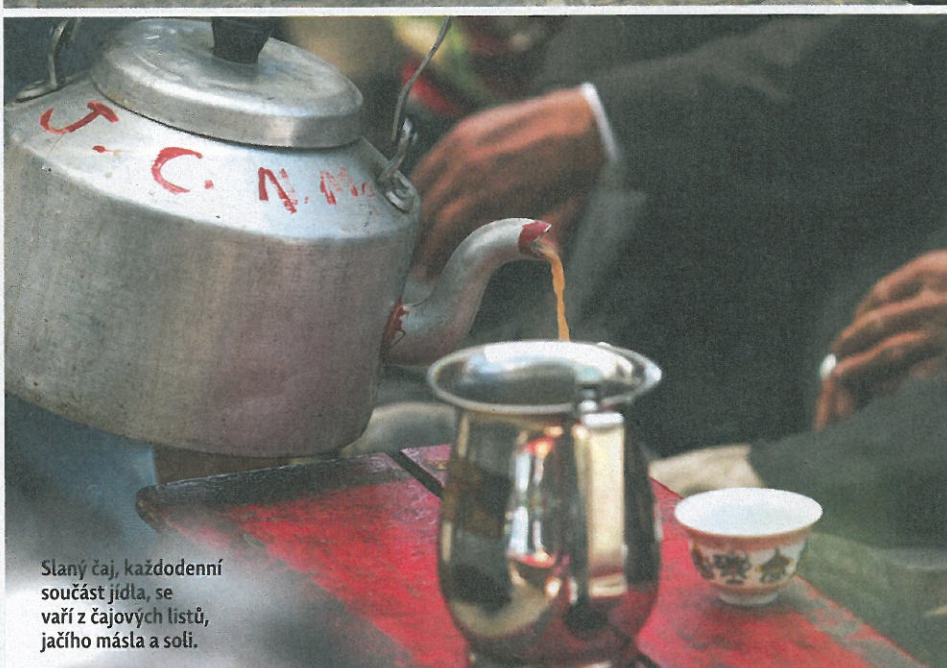
Přestávka mezi hodinami. České dobrovolnice s dětmi na volejbalovém hřišti, kde také probíhá výuka.

Ladákh

Himálajský region v indickém státě Džammú a Kašmír na severozápadě Indie. Ladákh znamená v ladačtině „země vysokých průsmyků“, region hraničí s Čínou a Pákistánem, správním střediskem je město Léh. V Lěhu je letiště, které spojuje horskou oblast s Dillí. Ladákem prochází starodávná obchodní silnice, nyní National Highway 1, která spojuje Léh se Šrínagarem, v zimě je většinou nesjízdná. Ladákh je sice rozlohou (86 904 km²) největší region Džammú a Kašmíru, zároveň ovšem nejméně osídlený, žije zde pouze 270 tisíc obyvatel. Hlavním náboženstvím je buddhismus, zastoupený je také islám. Většina obyvatel je příbuzných Tibetanům, úředním jazykem je ladačtina, která se podobá tibetštině, píše se zde tibetským písmem. Dalším úředním jazykem je urdština, kterou mluví šíté.

Ladacká rodina během přípravy večeře. Stanzim, druhý zleva, je žákem třetí třídy, od příštího roku shání sponzora na výuku, školné si rodina již nemůže dovolit.

Slaný čaj, každodenní součást jídla, se vaří z čajových listů, jablečného másla a soli.

Babička s dětmi sleduje oslavu narozenin dalajlamy.

Škola a svět jinde

„Lidé tady potřebují získat dobré vzdělání, potřebují vědět, jaký svět je jinde,“ říká Skarma, jeden ze zakladatelů školy. Její současný ředitel, pětadvacetiletý Tsewang Norboo, několik let studoval v Dillí. „Mé poslání je tady. Chci děti vychovat, aby měly dobré srdce, bystrou hlavu a šikovné ruce.“

Ve vyprahlých kopcích se každé ráno odehrává barevné divadlo – ke škole se sbíhá 150 dětí ve vínových svetrech a bleděmodrých čepicích. Před školou se podle velikosti a věku řadí, střídají se v předčítání z učebnic, zpívají „We shall overcome“. Od první třídy se učí ladačtinu, hindštinu a angličtinu, v některých školách ještě urdštinu, každý z těchto jazyků má zcela odlišné písmo.

Vcházím do třídy, prvníáci povstanou a sborově křičí „Good morning, sir“ a posadí se. Když odpovím, celá třída se opět postaví: „Thank you, sir!“ Taková disciplína mě pokaždé přivádí do rozpaků. S kolegyní vyučují děti od první do čtvrté třídy výtvarné výchově a základům fotografie. Ve zdejších osnovách kreativita chybí, a tak děti nadšeně sledují každé mé slovo. Dnes máme na programu koláž.

Pod dohledem Buddhy

Auta, nákladáky a autobusy dole ve vesnici zdobí rozměrné samolepky a nápisy Punk never die

»
Buddha vytesaný ve skále dohlíží na poutníky. Dívky si myjí vlasy v potůčku vedle silnice. Silničáři pokládají asfalt.

(Punk nikdy nezemře), Puma či Nike. Kolem silnice hlásají patníky: „After drinking whiskey, driving is risky“ (Pokud ses napil whisky, je riskantní řídit), „If you love her, divorce speed“ (Pokud ji miluješ, rozveď se s rychlostí)... A na protějším horském úpatí Buddha vytesaný ve skále dohlíží na poutníky, kteří míří do Kašmíru. Mních hledí do dálky, dívky si myjí vlasy v potůčku vedle silnice. Nepálští silničáři pokládají asfalt, v barelech pálí pneumatiky, vyprávějí si o síle indické rupie a slabosti té nepálské. Šarma, majitel restaurace, nese ke stolu řidiči autobusu instantní kávu a šálek horkého mléka, za domem doutná oheň s platem a pivními lahvemi, na kterých shořela jen etiketa Godfather, prodavač nabízí mango, štěně se vyhřívá u krajnice...

Džulej, zdraví se místní, všichni se při tom usmívají. Džulej znamená dobrý den, děkuji i na shledanou. Zkusím vyslovit a směji se také.

Nadešel čas letní slavnosti: dalajlama slaví 77. narozeniny. Děvčata i chlapci oblékli kroje, dívky nesou na zádech růže se žlutými květy, radostně se pohybují v rytmu živé hudby. My tančíme polku. Muži v improvizovaném tanečním sále sedí na jedné straně a ženy na druhé. Atrium je zakryté před sluncem plachtou z létajícího balonu. Pije se čaj, voda, místní alkohol, který připomíná burčák. Kolem poledne se

rozdává oběd – čočka, zelenina, rýže, placky. Plechový talíř si každý umývá u pumpy.

I am Buddhist

Na víkend vyrazíme s dětmi na piknik do hor, jedeme mikrobusem, celou cestu se zpívá a tančí, některé děti i učitelé se vezou na střeše. Jsme na místě, vykládáme věci, řidič autobusu vjíždí do říčky, omývá prach z autobusu, během chvíle stojí polní kuchyně, na naftový generátor se připojuje aparatura, muzika vyhrává. Starší žáci pomáhají mladším postavit stan, najít si místo na spaní. Respekt mladších ke starším je všudypřítomný.

Třetí třída se představuje, z 20 dětí se jich 8 jmenuje Stanzim. Stanzim je ladacký Tenzin a Tenzin Gyotso je současný 14. dalajlama. „Já jsem Kryštof,“ říkám jednomu chlapci, když si házíme létajícím talířem. „Hi, I am Buddhist,“ opáčí pohotově.

„Minulý rok se tady ztratilo dítě, všichni ho hledali, ale marně. Až po týdnu přiběhl do vsi pasáček koz, že dítě našel. Sedělo u jeskyně. Jak mohlo přežít bez vody a jídla, jak se mohlo vyšplhat tak vysoko? Bylo to znamení, dnes je ten chlapec v klášteře, bude z něj mnich.“ Ředitel školy cestou do kopců vypráví, školáci i všichni dospělí naslouchají. Na vrcholu se nám naskytá dechberoucí pohled na Himálaj a jeskynní klášter. Děti se modlí. ▽

INZERCE

Darujte
zážitek

— dárek, co se po Vánocích nevrací!

Nápadité nabídky
od 700 Kč do 17 279 Kč

Romantický pobyt | Wellness a beauty | Relaxace | Antistresový pobyt
Pro labužníky | Romantická večeře | Pro seniory

www.TenPravyDarek.cz

Katalog rádi zašleme
800 12 00 12 | info@orea.cz
www.orea.cz

OREA
HOTELS

Vrcholky Himálaje nad vesnicí Mulbekh při pohledu z místního buddhistického kláštera.